

**БОЙОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПУТИВЛЬСЬКОГО
ПАРТИЗАНСЬКОГО ЗАГОНУ ПІД КОМАНДУ-
ВАННЯМ С. А. КОВПАКА – С. В. РУДНЕВА
ВОСЕНИ 1941 Р.**

**MILITARY ACTIVITY OF THE PUTIVL PARTISAN
DETACHMENT UNDER THE COMMAND OF
S. A. KOVPAK – S. V. RUDNEV IN THE FALL OF
1941**

Вербовий О. В.,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри новітньої історії України,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (Київ, Україна),
e-mail: o_verbovyj_v@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1792-1397>

Verbovyi O. V.,

Candidate of Historical Sciences, docent,
Docent of the Department of Modern History of
Ukraine,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine),
e-mail: o_verbovyj_v@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1792-1397>

Досліджено становлення одного із найбільш відомих партизанських з'єднань, що діяли на території України в роки Другої світової війни, - Сумського партизанського з'єднання (1-ої Української партизанської дивізії ім. двічі Героя Радянського Союзу С. А. Ковпака). Проаналізовано діяльність Путивльських партизанських загонів під командуванням С. А. Ковпака та С. В. Руднева як окремих бойових одиниць, їх об'єднання та структурну розбудову. Висвітлено бойовий шлях Сумського партизанського з'єднання впродовж осені 1941 р., розкрито тактику протистояння нацистським окупаційним органам влади та каральним підрозділам.

Ключові слова: Україна в роки Другої світової війни, радянський партизанський рух опору, Путивльський партизанський загін, Сумське партизанське з'єднання.

The formation of one of the most famous partisan formations operating on the territory of Ukraine during the Second World War, Sumy partisan formations (the first Ukrainian partisan division named after twice Hero of the Soviet Union S. A. Kovpak) is investigated. The activity of the Putivl partisan detachments under the command of S. A. Kovpak and S. V. Rudnev as separate combat units, their associations and structural adjustment is analyzed. The combat path of the Sumy partisan formation was determined during the fall of 1941. The tactics of confronting the Nazi occupation authorities and punitive units are analyzed.

Key words: Ukraine during the Second World War, Soviet partisan resistance movement, Putivl partisan detachment, Sumy partisan unit.

Історія радянського підпільно-партизанського руху опору на теренах України в роки Другої світо-

вої війни, попри значну кількість наукових праць, продовжує залишати велику кількість проблем, які потребують неупередженого та всебічного дослідження. І одне з домінуючих місць займає діяльність Сумського партизанського з'єднання (1-ої Української партизанської дивізії ім. двічі Героя Радянського Союзу С. А. Ковпака), яке, цілком слушно, вважається одним із найбільш боєздатних партизанських підрозділів у роки німецько-радянської війни. Увагу дослідників привертають унікальні рейди, проведені з'єднанням, його бойова діяльність, система взаємовідносин з місцевим населенням, гнучкість структурної побудови, командний склад та інші особливості. Одним із найвагоміших факторів, що наклали свій відбиток на подальший розвиток Сумського партизанського з'єднання, є його бойова діяльність на початковому етапі історії, коли малочисельний загін не лише вистояв у протистоянні з нацистськими окупантами, а й, отримавши досвід війни у тилу ворога, виробив принципи структурної побудови майбутнього з'єднання, власні методи та тактичні прийоми партизанської боротьби.

Метою даної роботи є дослідження бойової діяльності Путивльського партизанського загону на етапі його становлення восени 1941 р.

Завдання статті полягає у вивченні бойового шляху Путивльського партизанського загону під командуванням С. А. Ковпака – С. В. Руднева впродовж осені 1941 р., аналізі основних напрямків його діяльності, дослідженні структурної розбудови та методів боротьби з окупантами.

Аналіз наукових досліджень дає підстави твердити про актуальність проблематики радянського партизанського руху опору загалом та історії Сумського партизанського з'єднання (1-ої Української партизанської дивізії ім. двічі Героя Радянського Союзу С. А. Ковпака) зокрема. Маючи у своєму розпорядженні великий пласт архівних документів, опубліковані мемуари, спогади та щоденники бійців і командирів [25; 26; 33; 1; 6; 5; 10; 3; 34; 36; 2; 17; 3], на сучасному етапі без ідеологічної цензури і виключень публікуються нові добірки та огляди джерел [7; 31; 29; 9 та ін.]. Було підготовлено загальні праці з історії партизанського руху [42; 35; 23; 24; 21; 18; 4; 13 та ін.], переглянуто раніше усталені та проаналізовано малодосліджені питання, як-то: чисельність особового складу радянських партизанських загонів і з'єднань [27; 22, с. 13; 28, с. 168-169; 30 та ін.]; методи боротьби партизанських формувань та їхня ефективність [16; 11; 8 та ін.]; взаємовідносини з українським націоналістичним рухом опору [19, с. 318-329; 20, с. 127-147; 32, с. 388-411 та ін.]; діяльність окремих партизанських підрозділів [14; 4 та ін.]; увічнення пам'яті учасників партизанського руху [15; 18 та ін.] тощо. Поруч із цим, залишаються ряд питань, які потребують додаткових досліджень. Серед них і бойова діяльність Путивльського партизанського загону під командуванням С. А. Ковпака – С. В. Руднева.

Напад нацистської Німеччини і швидке просування Вермахту вглиб території СРСР примушували радянське керівництво до відмови від ідеї блискавичної перемоги над ворогом малою кров'ю і на його території. Як наслідок, уже у першому своєму зверненні до народу 3 липня 1941 р. Й. Сталін, окрім іншого, закликав до активного розгортання партизанської боротьби в тилу ворога.

У Путивльському районі Сумської області організацію партизанських загонів було покладено на очільників райкому КП(б)У. Однак, відразу ж було допущено ряд помилок, які згодом довелося виправляти ціною значних жертв. Як передбачалося, партизанські загоны повинні були широкою мережею охопити весь район. Координацію і загальне керівництво мав здійснювати підпільний райком партії. Фактично ж вдалося створити лише два діючих партизанських загонів під командуванням С. А. Ковпака і С. В. Руднева, взаємозв'язок між якими не було налагоджено, що і примусило їх до тривалих пошуків один одного [37, арк. 2-3].

Підбір кадрів також мав суттєві прорахунки. Ще 3 липня 1941 р. під керівництвом С. В. Руднева був сформований і підготовлений винищувальний батальйон, який міг стати основою для майбутнього партизанського загону. Однак, представники районної партноменклатури, готуючи списки майбутніх партизанів, із представників винищувального батальйону включили лише членів і кандидатів у члени КП(б)У, а безпартійних було категорично заборонено приймати до складу загонів. Як наслідок, частина бійців винищувального батальйону, майже беззбройні, кинуті напризволяще, в момент окупації Путивля потрапила до рук німців і трагічно загинула [38, арк. 1].

Ще одним вкрай вагомим завданням було матеріально-технічне забезпечення майбутніх партизанських загонів. Так, партизанський загін під командуванням С. В. Руднева, у складі якого перебувало 24 бійця, мав на озброєнні лише 14 гвинтівок старого зразка та по 40 набоїв до них, 6 пістолетів застарілих зразків, 40 гранат РГД і 50 кілограмів толу [39, арк. 1зв]. Проблеми виникли і з забезпеченням продовольством. Створення і підготовка баз, що було покладено на відповідальних працівників райкому партії, фактично не велися. У зв'язку з цим, голова виконавчого комітету Путивльської міської ради депутатів трудящих С. А. Ковпак змушений був самостійно проводити цю роботу. Йому вдалося створити такі бази в Спідшанському лісі (для загону під командуванням С. А. Ковпака) і Монастирському лісі (для загону під командуванням С. В. Руднева). Однак, про розташування бази С. В. Руднев повідомлений не був, що примусило його бійців близько десяти днів фактично голодувати [37, арк. 2].

Вкрай показовою була ситуація з групою диверсантів-білорусів із Харківської школи, які прибули 7 вересня до Путивля із проханням переправити їх через лінію фронту для боротьби з окупантами. Спри-

яти їм у цьому мали співробітники НКВС, які, не виконавши покладені на них обов'язки, евакуювалися із наближенням ворога. Як наслідок, С. А. Ковпак прийняв рішення про розподіл даної групи: 40 чоловік було залишено у складі його загону і 80 бійців направлено у розпорядження С. В. Руднева (до загонів приєдналося лише по 4 чол.) [38, арк. 3].

6 вересня 1941 р., із наближенням лінії фронту, 9 партизанів загону С. А. Ковпака були виведені до Спідшанського лісу (7 км на північний захід від Путивля). 9 вересня місто зазнало бомбардування німецькою авіацією, а 10 вересня близько 17 години до нього увійшли перші підрозділи Вермахту. Група диверсантів-білорусів на чолі з С. А. Ковпаком почала відходити до лісу. Однак, будучи поміченими німцями і зазнавши мінометного обстрілу, вони розсіялися, а з командиром залишилося лише 4 бійця [37, арк. 3-4].

В Спідшанському лісі, під час пошуку місця дислокації основних сил загону, відбулася зустріч С. А. Ковпака із групою червоноармійців зі складу 6-ї повітряно-десантної бригади 3-го повітряно-десантного корпусу, які потрапили в оточення. В результаті перемовин 28 бійців приєдналися до загону, що суттєво посилило його боєздатність [39, арк. 2зв].

У свою чергу, загін під командуванням С. В. Руднева також опинився в досить складному становищі. Ще напередодні окупації, 6 вересня даний підрозділ було направлено на курси диверсантів до м. Суми. А вже 12 вересня загін перейшов лінію фронту та розпочав свою бойову історію [37, арк. 2]. Прибувши до Ново-Слобідського (Монастирського) лісу, бійці загону, не маючи інформації про розташування закладених раніше баз, опинилися перед загрозою голоду. Насиченість підрозділами Вермахту прифронтової території не давала можливості для розгортання бойової діяльності малочисельному і погано озброєному партизанському формуванню. Таким чином, було прийнято рішення про налагодження зв'язку з іншими партизанськими загонами та групами, які діяли на Путивльщині, і в першу чергу із загоном під командуванням С. А. Ковпака. Проте, всі спроби виявилися марними: двоє розвідників не повернулися із завдання, третій же доповів неперевірену інформацію про знищення загону і страту С. А. Ковпака [38, арк. 1зв-2]. Як наслідок, було прийнято рішення про налагодження контактів з фронтовими підрозділами Червоної армії.

22 вересня 1941 р. загін С. В. Руднева прибув до с. Тьоткіно Глушковського району Курської області у розташування зведеного загону особливого призначення Харківського воєнного округу під командуванням генерал-майора О. С. Чеснова [40, арк. 8]. Передавши хворих бійців до госпіталю та поповнивши свої запаси боєприпасами і продовольством, загін знову перетнув лінію фронту, маючи завдання вести розвідувальну роботу і підтримувати зв'язок із підрозділами регулярної армії. 24 вересня партизани зайняли с. Юр'єво, куди вже наступного дня вису-

нулися і передові частини генерал-майора О. С. Чеснова. 26 вересня вони зайняли х. Камінний, де і перебували до 6 жовтня. Загін і надалі проводив розвідувальну роботу, а також отримав завдання встановити зв'язок із підрозділами Червоної армії, які вели бої в Шалигінському районі. Однак, після відступу регулярних частин загін С. В. Руднева змушений був відійти у Ровенський ліс, де і залишався до 14 жовтня 1941 р. [37, арк. 5].

15 жовтня червоноармійцями, які виходили з оточення, було спростовано інформацію про знищення загону С. А. Ковпака та уточнено місце його дислокації у Спадщанському лісі. Загін С. В. Руднева вийшов маршем по маршруту Котівка – Стрельник – Яцино – Нова Шарпівка, де і зупинився 17 жовтня. Відразу ж було відправлено зв'язківців на чолі з начальником штабу загону Г. Я. Базимою, а вже 18 жовтня партизанський загін С. В. Руднева прибув у розташування загону С. А. Ковпака [41, арк. 5].

Партизанський загін С. А. Ковпака свій бойовий шлях також розпочав з моменту виходу на місце дислокації. Зокрема, 22 вересня було видано наказ № 1 по Путивльському партизанському загону, в якому визначався склад підрозділу у кількості 41 чол. (26 вересня до загону приєдналося ще 4 чол. під керівництвом Ф. Є. Канавця), визначено командний склад та проведено організацію структурних підрозділів [40, арк. 2]. Командиром загону був визначений С. А. Ковпак; начальником штабу – М. М. Курс; помічником із постачання О. І. Коренєв; начальником розвідки – В. Ф. Попов; керівником групи мінерів – Г. А. Юхновець. Бійці 6-ї повітряно-десантної бригади були розділені на дві оперативні бойові групи під командуванням П. Н. Васильєва та Ф. А. Карпенка [41, арк. 1-13в].

Основними завданнями, які ставили перед собою партизани, були посилення боєздатності загону, проведення диверсійної та розвідувальної роботи, налагодження агентурної мережі в навколишніх населених пунктах [40, арк. 1].

Для забезпечення від раптового нападу ворога, партизани, взявши під свій контроль Спадщанський ліс, виставляли 18 денних спостережних пунктів. У нічний час спостереження знімалося, групи концентрувалися у трьох пунктах, підтримуючи зв'язок між собою. Кожна із груп виставляла бойову охорону [31, с. 31]. Означені заходи забезпечували загін від раптового нападу та підтримували боєздатність партизанів.

Досить успішною була в цей час диверсійна робота. Загін мав у своєму розпорядженні близько 750 кг амоналу, вилученого із каменоломень напередодні окупації, однак відсутність детонаторів унеможливила його використання [31, с. 26, 28]. Вирішити проблему змогли завдяки розвідникам, які виявили мінні поля, залишені бійцями регулярних частин Червоної армії. Група під керівництвом М. М. Курса розпочала вилучення мін та мінування ними доріг: Кролевець – Мути́н – Конотоп, Путивль – В'язен-

ка – Глухів, Путивль – Берюх – Рильськ [41, арк. 2]. Уже 4 жовтня на встановлених партизанами мінах поблизу х. Коцури підірвалися два легкових автомобіля, в результаті чого загинуло 6 німців (серед них 2 генерали). Того ж дня на дорозі Хи́жки – Козаче був підірваний ще один автомобіль [40, арк. 6]. 10 жовтня поблизу Путивля знищено вантажний автомобіль з боєприпасами (загинули 1 офіцер та 2 солдати противника) [40, арк. 16]. На дорогах Путивль – Глухів та Путивль – Рильськ було підірвано 10 автомобілів з боєприпасами та живою силою ворога. В результаті цієї діяльності партизани отримали перші трофеї: близько 10 000 патронів та інше воєнне майно [41, арк. 4].

Перша сутичка партизанів з ворогом відбулася 29 вересня поблизу с. Сафонівка. Партизанська група під командуванням В. Ф. Попова із засідки обстріляла автомобіль, в результаті чого було поранено двоє солдатів а сам транспортний засіб пошкоджено. 1 жовтня в с. Спадщина було обстріляно заготівельну команду німців, убито одного солдата [40, арк. 4-5].

Ще одним напрямком діяльності партизанського загону на початковому етапі була допомога солдатам та офіцерам Червоної армії, які пробивалися до лінії фронту. Як згодом згадував С. А. Ковпак, лише за період до 10 жовтня 1941 р. партизанами було виведено із оточення близько 500 чол., яким надали продукти та забезпечили провідниками [41, арк. 3зв]. Зокрема, 7 жовтня бійці загону затримали групу з 3-х військовослужбовців на чолі із заступником начальника 4-го відділу НКВС УРСР підполковником І. М. Любитовим. Командування загону надало провідника (О. І. Коренєв) із наказом вивести групу через лінію фронту до м. Харкова. Прохання до високопоставленого співробітника НКВС було лише одне – сприяти щодо забезпечення партизанського загону рацією і радистами. О. І. Коренєв виконав поставлене перед ним завдання, однак ні рації, ні радистів партизанам надано не було [31, с. 32-33].

Попри перші успіхи, подальшому розвитку діяльності партизанського загону перешкоджала, в першу чергу, досить невелика його чисельність. А тому, прибуття загону під командуванням С. В. Руднева було сприйнято вкрай позитивно. Досвід засвідчив, що попередні плани щодо формування невеликих партизанських груп себе не виправдали. Такі заго́ни ставали легкою здобиччю для окупантів і не мали змоги їм протистояти [12, с. 74-75].

18 жовтня 1941 р. на нараді командування обох партизанських загонів було прийнято рішення про об'єднання в єдиний підрозділ. Командиром став С. А. Ковпак, комісаром – С. В. Руднев, начальником штабу – Г. Я. Базима, помічником начальника штабу – М. М. Курс [40, арк. 13]. Того ж дня відбулася нарада із командуванням Глухівського, Шалигінського та двох Харківських партизанських загонів, на якій розроблені плани щодо подальшої бойової діяльності та взаємодопомоги на випадок нападу німців [37, арк. 5].

Вже 19 жовтня 1941 р. загін отримав “бойове хрещення”. О 10 годині в ліс увійшли середній і важкий танки противника. Група партизанів у кількості 14 чол. під командуванням С. В. Руднева прийняла бій. У лісовій місцевості маневреність танків була суттєво обмежена. Крім того, партизани, підпустивши ворога на відстань 30-40 м. відкрили вогонь із гвинтівок, примусивши танкістів для спостереження використовувати лише оглядові щілини. Таким чином, не дивлячись на інтенсивний вогонь ворога, бійці втрат не мали. Вдало маневруючи і використовуючи місцевість, партизани завели ворога на територію просіки, де середній танк пошкодив гусеницю [39, арк. 3]. При спробі ремонту один із танкістів був убитий, а інші намагались відійти, пересівши у важкий танк. Однак, група партизанів під командуванням М. М. Курса замінувала дорогу, де підірвався також важкий танк. Його облили запалювальною сумішшю і підпалили, що призвело до детонації боеприпасів. Внаслідок бою, один танк противника було знищено разом з обома екіпажами, а інший – пізніше відремонтовано і поставлено на озброєння партизанського загону [41, арк. 5].

Дана перемога відіграла вагомий роль для загону – бій мав вирішальне значення в його організаційному зміцненні. Навіть не маючи протитанкових засобів, партизани вийшли переможцями із цього протистояння. Нівелювалася і певна напруга, яка існувала між групою червоноармійців із 6-ої повітряно-десантної бригади та місцевими партизанами. Як зауважував С. А. Ковпак, на початку група червоноармійців ставилася до путівлян з певною недовірою: “Вони вважали, це керівні працівники району, що вони будуть використовувати їх, червоноармійців. ... Бій з танками ще раз довів, як вони потім розповідали, що з цією групою, з цими людьми “можна кашу зварити”. Тим більше, що цей бій був проведений без участі в ньому цієї групи червоноармійців” [38, арк. 3зв-4].

Все це далося взнаки під час бою 20 жовтня 1941 р. Втрата двох танків підштовхнула німців до нового наступу на Спадщанський ліс з боку х. Кутирі та с. Кардаші силами 5 танків, 1 танкетки та 14 автомобілів з піхотою. Розуміючи неминучість наступу, партизани ретельно замінували лісові дороги на шляху можливого просування ворога, дві оперативні групи зайняли оборону на лісових висотах у напрямку на Спадщину і Кардаші, інші оперативні групи зайняли позиції в напрямку Кутирі, були виставлені заслони від Нової Шарпівки [40, арк. 11].

Німці провели інтенсивну артилерійську підготовку, після чого піхота під прикриттям трьох танків розпочала наступ на ліс із боку х. Кутирі. Однак, спрацювали партизанські міни – підірвався один із танків і атака зупинилася. Така ж ситуація сталася і з другою групою, яка наступала з боку с. Спадщина, де також на мінному полі було пошкоджено один із танків. Німці, зайнявши оборону та обстрілявши ліс без втрат для партизанів, евакуювали пошкоджену

техніку і відійшли до м. Путивль [41, арк. 6].

Після успішних боїв командування Путивльського партизанського загону прийняло рішення про проведення його реорганізації. 22 жовтня було виділено 8 оперативних груп: 1-а (мінерів) під керівництвом М. М. Курса у складі 10 бійців, 2-а – старший П. Н. Васильєв (17 чол.), 3-я – старший Ф. А. Карпенко (16 чол.), 4-а – старший П. С. Пятишкін (12 чол.), 5-а – старший Ф. Є. Канавець (9 чол.), 6-а – старший С. Ф. Кириленко чисельністю 18 бійців (до даного часу діяла самостійно), 7-а – старший О. Ф. Сидоренко (11 чол.), 8-а – старший І. П. Маник (12 чол.). 7-а і 8-а оперативні групи входили до складу Харківського партизанського загону під командуванням М. Й. Воронцова. Також до 8-ї групи було включено двох радистів, які раніше перебували в означеному загоні. В окремі були також виділені: група розвідки та зв'язку під командуванням А. І. Бабінця (13 чол.) та господарська частина під керівництвом П. І. Дем'яненка (6 чол.) [40, арк. 13-15]. 24 жовтня до складу загону на певний час приєдналася група військовослужбовців під командуванням полковника В. Ф. Петрова (18 чол.), з яких було сформовано окрему оперативну групу. Наявність фахівців у означеній групі також дала можливість створити танковий екіпаж під керівництвом Г. О. Жуковця (4 чол.), артилерійську батарею – Г. С. Волкова (8 чол.) та санітарну частину в складі трьох медичних працівників під керівництвом С. В. Шубякіної [41, арк. 9-11зв].

Інформація про успішну діяльність загону С. А. Ковпака – С. В. Руднева поширювалася серед місцевого населення, що стимулювало до боротьби проти окупантів. Таким чином, чисельність партизанів поступово, але невпинно зростала.

Поруч із цим, окремі підрозділи та групи залишали загін або з метою самостійної діяльності, або для переходу лінії фронту та повернення до лав регулярної армії. 7 листопада відійшов Харківський загін під командуванням М. Й. Воронцова (27 чол.). Вилікувавшись від поранень, вирушили за лінію фронту і льотчики М. Калінін та М. Воскресенський разом із медпрацівниками С. Куперштейн і В. Кубякіною. 10 листопада залишили загін військові під керівництвом В. Ф. Петрова чисельністю 17 осіб [40, арк. 23-26].

Організаційне оформлення, перші успіхи, зростання чисельності партизанів призвели до підвищення бойової активності загону. 26 жовтня було підірвано 4 мости біля с. Ново Мутин (135 погонних метрів та 90 п. м.) та с. Пруди (150 п. м. та 80 п. м.) [41, арк. 11]. 1 листопада вибухнули мости через р. Кривень – біля с. Волокитино (30 п. м.), с. Кагань (10 п. м.), с. Вязенка (30 п. м. і 60 п. м.) [40, арк. 21].

Продовжували вибухати партизанські міни і під ворожою технікою. 27 жовтня було знищено тягач, на якому перевозився ворожий танк, 28 жовтня на дорожній міні було знищено важкий танк. Коли ж розвідка повідомила, що танк на тягачі суттєво не постраждав від вибуху, група партизанів під керів-

ниством С. В. Руднева 29 жовтня, забравши 70 снарядів, 15 тис. патронів та один кулемет, остаточно знищили танк [40, арк. 20]. В результаті цієї операції було отримано ще один трофей – у танку було знайдено піонерський прапор. С. В. Руднев забрав стяг до загону і дівчата-партизанки простими нитками вишили на ньому наступні слова: “Путівльський партизанський загін”. З цього дня у партизанів з’явилася своя святиня – прапор партизанського загону [12, с. 78]. А вже 30 жовтня було знищено вантажний автомобіль ворога з 6 німцями [40, арк. 24].

Перших своїх втрат Путівльський партизанський загін зазнав 5 листопада 1941 р., коли потрапили в засідку і загинули у бою Рудиков, Таїров і боєць Харківського партизанського загону Василенко [41, арк. 12зв-13].

Активна діяльність партизанського загону вчергове привернула до нього увагу карателів. 13 листопада близько 9.00 розвідкою було помічено просування німців кількістю до роти в напрямку до с. Нова Шарпівка. Не зупиняючись у даному населеному пункті, вони пройшли в напрямку на с. Стара Шарпівка. Одночасно, ще одна рота рухалася з с. Яцино до лісу в бік с. Стара Шарпівка [41, арк. 15]. Командуванням загону було прийнято рішення виставити два заслони: 10 бійців проти першої групи противника та 10 бійців на території партизанської бази. Основні сили під командуванням С. В. Руднева виступили проти групи, що рухалася з боку с. Яцино. Однак, не вступаючи у бій, навіть будучи обстріляною партизанами, дана група маневруючи відступила в напрямку с. Литвиновичі. С. В. Руднев, залишивши заслон, о 14.30 вирушив до партизанської бази. Паралельно з цим, друга група німців, відтіснивши малочисельний партизанський заслон під командуванням П. Васильєва, увірвалася до місця дислокації партизанського загону. Проте, в результаті короткочасного бою, втративши близько 20 чол., німці змушені були відступити. Втрат з боку партизанського загону не було [40, арк. 27-29].

До наступної спроби ліквідації партизанського загону окупанти готувалися більш ретельно. 1 грудня карателі, маючи у своєму розпорядженні регулярні підрозділи чисельністю до 1 000 чол. (на озброєнні гармати, міномети, великокаліберні, станкові та ручні кулемети) та близько 600 поліцейських з навколишніх районів, блокували партизанів [37, арк. 9]. У результаті тривалого та запеклого бою, всі атаки німців були відбиті, втративши до 150 чол. вбитими, вони відступили. Були втрати і серед партизанів – загинули Ільїнов, Челядін та Воробйов [31, с. 36-37]. За повідомленням розвідки, ворог відтягнув свої сили до м. Путівль, с. Литвиновичі, с. Яцино, очікуючи підкріплення та плануючи продовжити свій наступ [41, арк. 17-зв].

Проаналізувавши становище та підрахувавши боєприпаси, командування Путівльського партизанського загону, задля збереження особового складу, прийняло рішення залишити Спідшанський ліс і пе-

рейти до Брянських лісів [40, арк. 32].

Отже, за період з 10 вересня по 1 грудня 1941 р. Путівльський партизанський загін пройшов етап становлення, організаційного оформлення, розширення особового складу, формування структури. З малочисельних розрізнених загонів було створено боєздатний підрозділ, який здійснював розвідувальні, диверсійні та бойові операції проти окупантів. Було вироблено систему протистояння нацистським окупантам, яка стала основою у подальшій боротьбі уже Путівльського об’єднаного партизанського загону – Сумського партизанського з’єднання – 1-ої Української партизанської дивізії імені двічі Героя Радянського Союзу С. А. Ковпака.

Список використаних джерел

1. Базима Г. Я., 1959, ‘Слідами великого рейду. Спогади партизана, [начальника штабу партизанського з’єднання С. А. Ковпака]’, Київ: *Молодь*, 367 с.
2. Бакрадзе Д. І., 1968, ‘Кров’ю героїв. (Спогади Героя Радянського Союзу, учасника Карпатського рейду партизанського з’єднання ім. Ковпака)’, Київ: *Дніпро*, 503 с.
3. Бережной И. И. 1976, ‘Два рейда. Воспоминания партизанского командира’, Горький: *Волго-Вятское книжное издательство*, 416 с.
4. Білоус О. П., 2014, ‘Діяльність радянських партизанів на території Північно-Східної України в 1941-1943 рр.’ Автореф. дис. канд. іст. наук. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 18 с.
5. Брайко П. Е, Калинин О. С., 1971, ‘Внимание, Ковпак! [Документальная повесть]’, Москва: *Издательство ДОСААФ*, 351 с.
6. Вершигора П. П., 1990, ‘Люди с чистой совестью’, Киев: *Политиздат Украины*, 699 с.
7. ‘Від Полісся до Карпат: Карпатський рейд Сумського партизанського з’єднання під командуванням С. А. Ковпака (червень – вересень 1943 р.) очима учасників, мовою документів’, 2005, Київ: *Парламентське видавництво*, 304 с.
8. Власенко С. І., 2015, ‘Радянський партизанський рух опору в період звільнення території України та країн Центральної і Південно-Східної Європи (1943-1945 рр.)’, *Архіви України*, № 3, с. 69-79.
9. Власенко С. І., 2014, ‘Степовий рейд з’єднання Українських кавалерійських партизанських загонів (за документами ЦДАГО України)’, 2014, *Сумський історико-архівний журнал*, № XXII, с. 79-88.
10. Войцехович В. О., 1982, ‘Партизани ідуть на захід’, Київ: *Політвидав України*, 256 с.
11. Вронська Т. В., 2010, Специфічні форми і методи боротьби радянських партизанів на території окупованої України, *Сторінки воєнної історії України: збірник наукових праць*, Вип. 13, с. 185-201.
12. Гладков Т. К., Кизя Л. Е., 1973, ‘Ковпак’, Москва: *Молодая гвардия*, 288 с.
13. Данілова А. О., 2014, ‘Повсякденне жит-

тя радянських партизанів на території України в роки Великої Вітчизняної війни [Текст]. Автореф. дис. ... канд. іст. наук. (07.00.01)», Донецьк, 20 с.

14. Дахненко М. В., 2013, 'Життя та діяльність С. А. Ковпака (1887-1967 рр.)'. Дис. ... канд. іст. наук', Київ, 192 с.

15. Денисенко Г., 2011, 'Увічнення партизанського руху в роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу 1941-1945 рр. в пам'ятках', *Краєзнавство*, № 4, с. 136-142.

16. Дученко Ю. М., 2009, 'Розвиток форм і способів антифашистської боротьби на території України в роки Другої світової війни (1941-1945 рр.)'. Дис. ... канд. іст. наук', Львів, 176 с.

17. Инчин А. И., 1985, 'Шумят леса Хинельские: Документально-художественная повесть', Челябинск: Южно-Уральское книжное издательство, 312 с.

18. Капась І. А., 2016, 'Радянський рух Опору в Україні: організація, легітимізація, меморіалізація (1941-1953 рр.): монографія', Київ: К. І. С., 208 с.

19. Кентій А. В., 2005, 'Збройний чин Українських Націоналістів. 1920-1956: Історико-архівні нариси', Київ, Т. 1: 'Від Української Військової Організації до Організації Українських Націоналістів. 1920-1942', 330 с.

20. Кентій А. В., 2008, 'Збройний чин Українських Націоналістів. 1920-1956: Історико-архівні нариси', Київ, Т. 2: 'Українська повстанська армія та збройне підпілля Організації українських націоналістів. 1920-1942', 330 с.

21. Кентій А. В., Лозицький В. С., 2011, 'Боротьба в тилу нацистських окупантів в Україні: радянські партизани у 1941-1944 рр.', *Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст. Історичні нариси. Книга перша*, Київ, с. 512-541.

22. Кентій А. В., Лозицький В. С., 2005, 'Війна без пощади і милосердя. Партизанський фронт у тилу вермахту в Україні. 1941-1944', Київ: Генеза, 408 с.

23. Кентій А., Лозицький В., 2010, 'Радянські партизани 1941-1944: світло й тіні', Київ: П. П. Брехуненко, 80 с.

24. Кентій А. В., Лозицький В. С., Слободянюк М., 2010, 'Радянський рух Опору на окупованій території України [Текст]', Київ, 97 с.

25. Ковпак С. А., 1979, 'Від Путивля до Карпат', Київ: Політвидав України, 287 с.

26. Ковпак С. А., 1965, 'Партизанськими тропами', Москва: Знание, 62 с.

27. Коньков В., 2004, 'Подвиг безсмертний і навіки', *Голос України*, № 176, с. 5.

28. Кучер В. І., Чернега П. М., 2004, 'Україна у Другій світовій війні (1939-1945): Посібник для вчителя', Київ: Генеза, 272 с.

29. Лисенко О. Є., 2001, 'Джерелознавчі аспекти дослідження історії партизанського руху в Україні 1941-1944 рр.', *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*, № 7, с. 79-93.

30. Лозицький В. С., 2011, 'До питання про за-

гальну чисельність партизанів УРСР у роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.)', *Український історичний журнал*, № 6, с. 152-171.

31. 'Партизанская война на Украине. Дневники командиров партизанских отрядов и соединений. 1941-1944', 2010, Москва: ЗАО Издательство Центрполиграф, 670 с.

32. Патриляк І. К., 2015, 'Перемога або смерть: український визвольний рух у 1939-1960 роках', Харків: Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля"; Львів: Часопис, 512 с.

33. Руднев С. В., 1960, 'Щоденник про Карпатський рейд', Станіслав: Обласне книжково-газетне видавництво, 84 с.

34. Тутученко С. П., 1977, Лесные всадники, Киев: Политиздат Украины, 296 с.

35. 'Україна партизанська. 1941-1945 рр. Партизанські формування та органи керівництва ними. Науково-довідкове видання', 2001, Київ: Парламентське видавництво, 319 с.

36. Хитриченко І. А., 1990, 'Тропой народного гнева', Киев: Политиздат Украины, 304 с.

37. 'Центральний державний архів громадських об'єднань України', Ф. 63, Оп. 1, Спр. 1, 90 арк.

38. Там само, Спр. 2, 54 арк.

39. Там само, Спр. 3, 39 арк.

40. Там само, Спр. 8, 303 арк.

41. Там само, Спр. 9, 173 арк.

42. Чайковський А. С., 1994, 'Невідома війна (Партизанський рух в Україні 1941-1945 рр. Мовою документів, очима історика)', Київ: Україна, 255 с.

References

1. Bazyma H. Ya., 1959, 'Slidamy velykoho reidu. Spohady partyzana, [nachalnyka shtabu partyzanskoho z'iednannia S. A. Kovpaka]', Kyiv: Molod, 367 s.

2. Bakradze D. I., 1968, 'Krov'iu heroiv. (Spohady Heroia Radianskoho Soiuzu, uchasyka Karpatskoho reidu partyzanskoho z'iednannia im. Kovpaka)', Kyiv: Dnipro, 503 s.

3. Berezhnoi Y. Y. 1976, 'Dva reida. Vospomynanyia partyzanskoho komandira', Horkyi: Volho-Viatskoe knyzhnoe yzdatelstvo, 416 s.

4. Bilous O. P., 2014, 'Diialnist radianskykh partyzaniv na terytorii Pivnichno-Skhidnoi Ukrainy v 1941-1943 rr.' Avtoref. dys. kand. ist. nauk. Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Kyiv, 18 s.

5. Braiko P. E., Kalynenko O. S., 1971, 'Vnymanyie, Kovpak! [Dokumental'naya povest]', Moskva: Yzdatelstvo DOSAAF, 351 s.

6. Vershyhora P. P., 1990, 'Liudy s chystoi sovestiu', Kyev: Polytyzdat Ukrainy, 699 s.

7. 'Vid Polissia do Karpat: Karpatskyi reid Sumskoho partyzanskoho z'iednannia pid komanduvanniam S. A. Kovpaka (cherven – veresen 1943 r.) ochyma uchasykiv, movoiu dokumentiv', 2005, Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, 304 s.

8. Vlasenko S. I., 2015, 'Radianskyi partyzanskyi

rukhu oporu v period zvilnennia terytorii Ukrainy ta krain Tsentralnoi i Pivdenno-Skhidnoi Yevropy (1943-1945 rr.)', *Arkhivy Ukrainy*, № 3, s. 69-79.

9. Vlasenko S. I., 2014, 'Stepovy reid z'iednannia Ukrainskykh kavaleriiskyykh partyzanskykh zahoniv (za dokumentamy TsDAHO Ukrainy)', 2014, *Sumskyi istoryko-arkhivnyi zhurnal*, № XXII, s. 79-88.

10. Voitsekhovych V. O., 1982, 'Partyzany idut na zakhid', Kyiv: *Polityvdav Ukrainy*, 256 s.

11. Vronska T. V., 2010, Spetsyfichni formy i metody borotby radianskykh partyzaniv na terytorii okupovanoi Ukrainy, *Storinky voiennoi istorii Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats*, Vyp. 13, s. 185-201.

12. Hladkov T. K., Kyzia L. E., 1973, 'Kovpak', Moskva: *Molodaia hvardiia*, 288 s.

13. Danilova A. O., 2014, 'Povsiakdenne zhyttia radianskykh partyzaniv na terytorii Ukrainy v roky Velykoi Vitchyznianoï viiny [Tekst]. Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. (07.00.01)', Donetsk, 20 s.

14. Dakhnenko M. V., 2013, 'Zhyttia ta diialnist S. A. Kovpaka (1887-1967 rr.). Dys. ... kand. ist. nauk', Kyiv, 192 s.

15. Denysenko H., 2011, 'Uvichnennia partyzanskoho rukhu v roky Velykoi Vitchyznianoï viiny Radianskoho Soiuzu 1941-1945 rr. v pam'iatkakh', *Kraieznavstvo*, № 4, s. 136-142.

16. Duchenko Yu. M., 2009, 'Rozvytok form i sposobiv antyfasystskoi borotby na terytorii Ukrainy v roky Druhoi svitovoi viiny (1941-1945 rr.). Dys. ... kand. ist. nauk', Lviv, 176 s.

17. Ynchyn A. Y., 1985, 'Shumiat lesa Khynelskyye: Dokumentalno-khudozhestvennaia povest', Cheliabinsk: *Yuzhno-Uralskoe knyzhnoe yzdatelstvo*, 312 s.

18. Kapas I. A., 2016, 'Radianskyi rukh Oporu v Ukraini: orhanizatsiia, lehitymizatsiia, memorializatsiia (1941-1953 rr.): monohrafiia', Kyiv: *K. I. S.*, 208 s.

19. Kentii A. V., 2005, 'Zbroinyi chyn Ukrainskykh Natsionalistiv. 1920-1956: Istoryko-arkhivni narysy', Kyiv, T. 1: 'Vid Ukrainskoi Viiskovoi Orhanizatsii do Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv. 1920-1942', 330 s.

20. Kentii A. V., 2008, 'Zbroinyi chyn Ukrainskykh Natsionalistiv. 1920-1956: Istoryko-arkhivni narysy', Kyiv, T. 2: 'Ukrainska povstanska armiiia ta zbroine pidpillia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv. 1920-1942', 330 s.

21. Kentii A. V., Lozytskyi V. S., 2011, 'Borotba v tylu natsystskykh okupantiv v Ukraini: radianski partyzany u 1941-1944 rr.', *Ukraina v Druhii svitovii viini: pohliad z XX st. Istorychni narysy. Knyha persha*, Kyiv, s. 512-541.

22. Kentii A. V., Lozytskyi V. S., 2005, 'Viina bez poshchady i myloserdia. Partyzanskyi front u tylu vermakhthu v Ukraini. 1941-1944', Kyiv: *Heneza*, 408 s.

23. Kentii A., Lozytskyi V., 2010, 'Radianski partyzany 1941-1944: svitlo y tini', Kyiv: *P. P. Brekhunenko*, 80 s.

24. Kentii A. V., Lozytskyi V. S., Slobodianuk M.,

2010, 'Radianskyi rukh Oporu na okupovanii terytorii Ukrainy [Tekst]', Kyiv, 97 s.

25. Kovpak S. A., 1979, 'Vid Putyvlia do Karpat', Kyiv: *Polityvdav Ukrainy*, 287 s.

26. Kovpak S. A., 1965, 'Partyzanskymy tropamy', Moskva: *Znanye*, 62 s.

27. Konkov V., 2004, 'Podvyh bezsmertnyi i naviky', *Holos Ukrainy*, № 176, s. 5.

28. Kucher V. I., Cherneha P. M., 2004, 'Ukraina u Druhii svitovii viini (1939-1945): Posibnyk dlia vchytelia', Kyiv: *Heneza*, 272 s.

29. Lysenko O. Ye., 2001, 'Dzhereloznavchi aspekty doslidzhennia istorii partyzanskoho rukhu v Ukraini 1941-1944 rr.', *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky*, № 7, s. 79-93.

30. Lozytskyi V. S., 2011, 'Do pytannia pro zahalnu chyselnist partyzaniv URSR u roky Velykoi Vitchyznianoï viiny (1941-1945 rr.)', *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, № 6, s. 152-171.

31. 'Partyzanskaia voina na Ukraine. Dnevnyky komandirov partyzanskykh otriadov y soedynenyi. 1941-1944', 2010, Moskva: *ZAO Yzdatelstvo Tsentrpolihraf*, 670 s.

32. Patryliak I. K., 2015, 'Peremoha abo smert: ukrainskyi vyzvolnyi rukh u 1939-1960 rokakh', Kharkiv: *Knyzhkovyi klub "Klub Simeinoho Dozvillia"*; Lviv: *Chasopys*, 512 s.

33. Rudniev S. V., 1960, 'Shchodennyk pro Karpatskyi reid', Stanislav: *Oblasne knyzhkovy-hazetne vydavnytstvo*, 84 s.

34. Tutuchenko S. P., 1977, *Lesnye vsadnyky*, K.: *Polytyzdat Ukrainy*, 296 s.

35. 'Ukraina partyzanska. 1941-1945 rr. Partyzanski formuvannia ta orhany kerivnytstva nymy. Naukovodovidkove vydannia', 2001, Kyiv: *Parlamentske vydavnytstvo*, 319 s.

36. Khytrychenko Y. A., 1990, 'Tropoi narodnoho hneva', Kyev: *Polytyzdat Ukrainy*, 304 s.

37. 'Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh ob'iednan Ukrainy (Central State Archive of Public Organization of Ukraine)', F. 63, Op. 1, Spr. 1, 90 ark.

38. Tam samo, Spr. 2, 54 ark.

39. Tam samo, Spr. 3, 39 ark.

40. Tam samo, Spr. 8, 303 ark.

41. Tam samo, Spr. 9, 173 ark.

42. Chaikovskiy A. S., 1994, 'Nevidoma viina (Partyzanskyi rukh v Ukraini 1941-1945 rr. Movoiu dokumentiv, ochyma istoryka)', Kyiv: *Ukraina*, 255 s.